

Sygn. akt III AUa 229/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk Romana Mrotek
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 października 2020 r. w S.

sprawy J. S.

przeciwko Dyrektorowi Wojskowego Biura Emerytalnego w S.

o roczne rozliczenie emerytury za lata 2016, 2017, 2018

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 12 marca 2020 r., sygn. akt VI U 2356/19

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II i oddala odwołanie od decyzji dotyczącej rozliczenia emerytury ubezpieczonego J. S. w związku z przychodem osiągniętym w 2018 roku,
2. oddala apelację w pozostałej części,
3. znosi między stronami koszty zastępstwa procesowego za obie instancje.

Romana Mrotek	Barbara Białecka	Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk
---------------	------------------	----------------------------------

Sygn. akt III AUa 229/20

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 września 2019 roku, znak (...), o rocznym rozliczeniu emerytury w związku z osiągniętym w 2016 roku przychodem J. S., Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w S. na podstawie art. 40 oraz 48 ust. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 roku o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (tj. Dz. U z 2019 r. poz. 289 ze zm.), dokonał potrącenia z tytułu wykonanego rozliczenia w wysokości 8.531,72 zł wskazując,

że potrącenie zostanie zrealizowane z bieżących wypłat świadczeń. Ustalono, iż uzyskany w 2016 roku przychód z tytułu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub pozarolniczej działalności gospodarczej wyniósł: 295.650,41 zł, wysokość przychodu możliwego do osiągnięcia niepowodująca zmniejszenia świadczenia wyniosła 63.243,30 zł, zmniejszenie świadczenia przy rozliczeniu rocznym (max. 24% rocznej kwoty bazowej), wynosi: 8.531,72 zł. Ogółem kwota wynikająca z rozliczenia do potrącenia wyniosła 8.531,72 zł.

Kolejną decyzją z dnia 19 września 2019 roku, znak (...), o rocznym rozliczeniu emerytury w związku z osiągniętym w 2017 roku przychodem J. S., Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w S. na podstawie art. 40 oraz 48 ust. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U z 2019 r. poz. 289 ze zm.), dokonał potrącenia z tytułu wykonanego rozliczenia w wysokości 8.566,45 zł, wskazując, że potrącenie zostanie zrealizowane z bieżących wypłat świadczeń. Ustalono, iż uzyskany w 2017 roku przychód z tytułu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub pozarolniczej działalności gospodarczej wyniósł: 211.670,47 zł, wysokość przychodu możliwego do osiągnięcia niepowodująca zmniejszenia świadczenia wyniosła 65.969,10 zł, zmniejszenie świadczenia przy rozliczeniu rocznym (max. 24% rocznej kwoty bazowej), wynosi: 8.566,45 zł. Ogółem kwota wynikająca z rozliczenia do potrącenia wyniosła 8.566,45 zł.

Decyzją z dnia 19 września 2019 roku, znak (...), o rocznym rozliczeniu emerytury w związku z osiągniętym w 2018 roku przychodem J. S., Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w S. na podstawie art. 40 oraz 48 ust. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U z 2019 r. poz. 289 ze zm.), dokonał potrącenia z tytułu wykonanego rozliczenia w wysokości 6.954,86 zł wskazując, że potrącenie zostanie zrealizowane z bieżących wypłat świadczeń. Ustalono, iż uzyskany w 2016 roku przychód z tytułu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub pozarolniczej działalności gospodarczej wyniósł: 52.071,81 zł, wysokość przychodu możliwego do osiągnięcia niepowodująca zmniejszenia świadczenia wyniosła 37.851,70 zł, zmniejszenie świadczenia przy rozliczeniu rocznym (max. 24% rocznej kwoty bazowej), wynosi: 6.954,86 zł. Ogółem kwota wynikająca z rozliczenia do potrącenia wyniosła 6.954,86 zł.

Odwołanie od powyższych decyzji wywiódł J. S., reprezentowany przez pełnomocnika zawodowego, wnosząc o ich zmianę przez ustalenie, że brak jest podstaw do zmniejszenia przysługującej mu emerytury w związku z rozliczeniem jego przychodu w latach 2016-2018 oraz o zasądzenie od organu emerytalnego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Uzasadniając swoje stanowisko, odwołujący przytoczył uchwałę Sądu Najwyższego z 23 maja 2017 roku w sprawie III UZP 4/17, w której wskazano, że gdy chodzi o stosunek art. 40 ust. 1 i 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy do art. 104 ustawy emerytalnej trzeba stwierdzić, że unormowania ustawy emerytalnej stosuje się wyłącznie w zakresie "zasad" zmniejszania świadczeń emerytalno-rentowych. Natomiast przesłankę nakazującą zmniejszenie świadczenia normuje art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. Jest nią "osiąganie przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego". W przeciwieństwie do ustawy emerytalnej, w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy brak jest definicji "działalności podlegającej ubezpieczeniu społecznemu". Jest to o tyle istotne, że odesłanie w art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym tylko do zasad zmniejszania (norma art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy jest tu jednoznaczna; przepis ten nie odsyła do odpowiedniego stosowania przepisu art. 104 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a tylko do określonych w niektórych ustępach tego artykułu zasad zmniejszania emerytury czy renty) nakazuje postawienie pytania, czy definicję "przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego" wynikającą z art. 104 ust. 2 i 3 można stosować na gruncie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym. Odpowiedź na to pytanie musi być negatywna, z przyczyn wyjaśnionych niżej.

W omawianej uchwale Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że podstawowy problem prawny sprowadza się do tego, że obowiązek ubezpieczenia społecznego (w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego) został uregulowany w art. 6 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i obejmuje dokładnie wskazane tam tytuły do ubezpieczenia społecznego. Natomiast art. 104 ust. 2 i ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS definiuje samodzielnie "działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego", stwierdzając, że jest to zatrudnienie, służba lub inna praca zarobkowa oraz przychód z tytułu działalności osiąganego za granicą. Nie ma zatem zgodności pomiędzy art. 104 ust. 1, 2 i 3 a regulacjami ustawy systemowej dotyczącymi podlegania ubezpieczeniu. Nie jest tak,

że między sformulowaniem "przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego" w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym a tożsamym wyrażeniem użytym w art. 104 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS można postawić znak równości. Sąd Najwyższy zwrócił również uwagę na wykładnię wyrażenia "przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego" w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy. Z językowego, jak i systemowego punktu widzenia nie ulega - jego zdaniem - wątpliwości, że chodzi przede wszystkim o te rodzaje aktywności, które zostały ujęte w art. 6 ust. 1 ustawy systemowej. W tym zaś przepisie mowa jest wyłącznie o szeregu rodzajów działalności, jednakże wykonywanej wyłącznie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Dalej odwołujący wskazał, że – co jest niesporne - w latach 2016-2018 nie wykonywał pracy na obszarze Polski, osiągał przychody z kontraktów zagranicznych na statkach. Tym samym w świetle dokonanej wyżej przez Sąd Najwyższy wykładni regulacji art. 40 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, brak było – zdaniem odwołującego - podstaw do przyjęcia przez organ emerytalny, że osiągnięcie przez ubezpieczonego przychodu z tytułu pracy za granicą, (od którego nie zostały odprowadzone składki na ubezpieczenie społeczne), było równoznaczne z osiągnięciem przychodów, o których ubezpieczony powinien był powiadomić organ emerytalny i które następnie powinny zostać rozliczone z uzyskiwaną emeryturą.

Niezależnie od powyższego odwołujący wskazał, że decyzjami z dnia 12 września 2016 roku organ rentowy dokonał wygaszenia decyzji własnych w sprawie rozliczenia emerytury ubezpieczonego w związku z osiągniętymi w latach 2013 -2015 przychodami uznając, iż przychody z kontraktów zagranicznych nie podlegają obowiązkowi zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego. Opierając się zatem na stanowisku zawartym w ww. decyzjach z 12 września 2016 roku, ubezpieczony nie dokonał zgłoszenia dochodów, które uzyskał w latach następnych, tj. 2016 – 2018. Dalej odwołujący wskazał, iż prawdą jest, że decyzją z 23 lipca 2018 roku organ rentowy uchylił decyzje z dnia 12 września 2016 roku o wygaszeniu decyzji o rocznym rozliczeniu emerytury ubezpieczonego w związku z osiągniętymi w latach 2013-2015 przychodami, jednak na skutek wniesienia odwołania, a następnie apelacji ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 27 listopada 2019 roku (sygn.. akt III AUa 180/19), Sąd Apelacyjny w Szczecinie ustalił, że organ rentowy bezpodstawnie dokonał zmniejszenia emerytury za lata 2013 – 2015, a w konsekwencji, że dokonane w tym zakresie potrącenie było nieuprawione.

Zdaniem ubezpieczonego, organ rentowy nie może dysponować tak dużą dowolnością i uznaniowością w podejmowaniu decyzji dotyczących świadczenia z ubezpieczenia społecznego - emerytury. Organ zmieniał stanowisko prawne, za czym szła zmiana decyzji, uchylał decyzje uchylające, czym wprowadzał stan niepewności i dezorientację po stronie ubezpieczonego. Fakt ten nie może wywoływać negatywnych skutków prawnych dla ubezpieczonego, który działając w zaufaniu do organu, podejmował działania zgodne z wyrażonym na ten czas przez organ stanowiskiem.

W odpowiedzi na odwołanie Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w S. wniósł o jego oddalenie w całości oraz o zasądzenie od odwołującego na rzecz organu emerytalnego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 12 marca 2020 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie zmienił zaskarżone decyzje dotyczące rozliczenia emerytury w związku z osiągniętym w roku 2016 i w roku 2017 przychodem w ten sposób, że stwierdził, iż ubezpieczony J. S. nie ma obowiązku zwrotu wskazanych w tych decyzjach kwot; zmienił zaskarżoną decyzję dotyczącą rozliczenia emerytury w związku z osiągniętym w roku 2018 przychodem w ten sposób, że stwierdził, iż do rozliczenia emerytury J. S. nie wchodzi przychód osiągnięty przez ubezpieczonego w 2018 roku w okresie od 1 stycznia 2018 roku do 30 lipca 2018 roku; oddalił odwołanie w pozostałej części; zasądził od Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w S. na rzecz ubezpieczonego J. S. kwotę 540 (pięciuset czterdziestu) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu Okręgowego znajdują się na kartach 71 – 77 akt sądowych.

Z wyrokiem w części, tj. w zakresie punktu I i II nie zgodził się organ. Rozstrzygnięciu zarzucił:

- naruszenie następujących przepisów prawa materialnego oraz procesowego, tj.:

I. art. 48 ust. 1 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (dalej: wojskowa ustawa emerytalna) poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na wadliwym uznaniu, że element uzasadnienia zawarty w trzech decyzjach wygaszających z 12 września 2016 r. (k. 110, 111 i 112 akt emerytalnych) stanowi pouczenie J. S. na przyszłość o braku obowiązku informowania wojskowego organu emerytalnego o osiągniętych przez niego przychodach z tytułu zatrudnienia na kontraktach zagranicznych na statkach morskich, w kontekście którego to fragmentu uzasadnienia powinna być oceniana możliwość zwrotu nienależnie pobranego świadczenia ustalonego w trzech decyzjach rozliczeniowych z 19 września 2019 r. za 2016, 2017 i 2018 r., podczas gdy prawidłowa wykładnia pozwala przyjąć, że uzasadnienie zawarte w decyzjach wygaszających stanowiło wyłącznie umotywowanie rozstrzygnięcia zawartego w sentencji tychże decyzji i dotyczyło wyłącznie rozliczanych lat 2013 - 2015 i nie może być utożsamiane z wydaniem przez organ rentowy pisemnego pouczenia o jakim mowa w art. 48 ust. 1 przywołanej ustawy, rozciągającego się w skutkach prawnych na lata przyszłe;

II. art. 48 ust. 3a ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin w zw. z art. 40 b ust. 2 tejże, poprzez ich niezastosowanie, podczas gdy na J. S. spoczywał obowiązek poinformowania wojskowego organu emerytalnego o łącznej kwocie przychodu za 2016 r. do końca marca 2017 r., za 2017 r. do końca marca 2018 r., zaś za 2018 r. do końca marca 2019 r., a jednocześnie brak było ze strony organu rentowego komunikatu mogącego być odebrany przez ubezpieczonego jako pouczenie o braku obowiązku informacyjnego, gdyż po wydaniu trzech decyzji wygaszających z 12 września 2016 r. J. S. otrzymał w pierwszej dekadzie marca 2017, 2018 i 2019 r. decyzje o waloryzacji emerytury wojskowej zawierające właściwe pouczenia, w tym numer 12 o obowiązku poinformowania o wysokości przychodu, co umożliwiło mu dopełnienie obowiązku informacyjnego w terminie i uzasadniało zwrot nienależnie pobranego świadczenia za rozliczany 2016, 2017 i 2018 r., a nadto 30 lipca 2018 r. ubezpieczony otrzymał decyzję uchylającą z 23 lipca 2018 r., która miała wyeliminować jego błędne przeświadczenie co do braku obowiązku informacyjnego, i której konkluzja umożliwiała mu terminowe powiadomienie organu rentowego o przychodzie za 2018 r., czego nie uczynił;

III. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, przejawiającej się w:

a) błędnym uznaniu, że J. S. od otrzymania trzech decyzji wygaszających z 12 września 2016 r. był przekonany, że nie ma obowiązku informowania wojskowego organu emerytalnego o uzyskanym przychodzie, co odnosiło się do rozliczenia 2016, 2017 i 2018 r., a co zostało ustalone na podstawie zeznań ubezpieczonego złożonych na rozprawie z 13 lutego 2020 r. (k. 50 - 51 akt sądowych), podczas gdy z analizy akt emerytalnych wynika, że lekceważył on obowiązek informacyjny mimo otrzymywania później od organu rentowego kolejnych decyzji administracyjnych zawierających pouczenia dotyczące składania informacji o podjęciu zatrudnienia i uzyskiwanym z niego przychodzie, przez co nie można uznać zeznań J. S. za wiarygodne;

b) błędnym uznaniu, że wiążącą dla J. S. wytyczną był przywołany w uzasadnieniu trzech decyzji wygaszających z 12 września 2016 r. art. 6 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, podczas gdy z całokształtu akt emerytalnych wynika, że powszechnie wiążące ubezpieczonych pouczenia, w tym wytyczne co do obowiązku informacyjnego, organ rentowy umieszczał w części „Pouczenia” na decyzjach waloryzacyjnych, corocznych decyzjach rozliczeniowych, decyzjach przyznających świadczenie bądź zmieniających jego wysokość, czy innych decyzjach administracyjnych oraz w pismach przewodnich do PITu rozliczającego w danym roku emeryturę wojskową; które to naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. doprowadziło w konsekwencji do niesłusznego orzeczenia o braku obowiązku po stronie J. S. zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za 2016 i 2017 r. w wysokości odpowiednio 8 531,72 zł i 8 566,45 zł oraz o braku uwzględnienia przy rozliczeniu emerytury wojskowej za 2018 r. przychodów od stycznia do lipca tego roku włącznie, i w rezultacie o braku obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za 2018 r. w wysokości 6 954,86 zł.

Mając na uwadze przedstawione zarzuty apelujący wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie punktu I. i II. poprzez oddalenie w całości odwołań J. S. od rocznych decyzji rozliczeniowych za 2016, 2017 i 2018 r., dokonanych trzema zaskarżonymi decyzjami z 19 września 2019 r. o numerze (...),

2. zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania I – i II – instancyjnego w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, według norm przepisanych, należnych wskutek wnioskowanej modyfikacji orzeczenia Sądu I instancji.

W odpowiedzi na apelację ubezpieczony wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej, o przeprowadzenie rozprawy oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

W przekonaniu Sądu Apelacyjnego apelacja organu zasługiwała na częściowe tylko uwzględnienie.

Kwestia sporna w niniejszej sprawie sprowadzała się do ustalenia, czy organ emerytalny słusznie dokonał potrąceń z emerytury wojskowej ubezpieczonego w związku z osiągnięciem przez niego przychodów z tytułu pracy na statkach u zagranicznych armatorów w latach 2016 – 2018.

Rozstrzygające w tej mierze okazało się ustalenie, czy i w którym momencie ubezpieczony uzyskał pełną świadomość (został ostatecznie właściwie pouczony) co do obowiązku zawiadomienia organu emerytalnego o podjęciu zatrudnienia oraz o wysokości osiąganego wynagrodzenia powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczenia albo ograniczenie jego wysokości.

W ocenie Sądu Odwoławczego nastąpiło to dnia 5 marca 2019 roku, kiedy to w sprawie z odwołania ubezpieczonego (sygn. akt VI U 1899/18) Sąd Okręgowy w Szczecinie orzekł o jego oddaleniu od decyzji uchylającej z dnia 23 lipca 2018 r. W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej i wnikliwej interpretacji art. 40 ust. 1 i 2, art. 40 a ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz art. 104 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Wskazując jednoznacznie, że przychody osiągane za granicą z tytułu działalności wymienionej w art. 104 ust. 1 – 2 wpływają na zawieszenie lub zmniejszenie emerytury (art. 104 ust. 3). Wprawdzie apelacja ubezpieczonego od ww. orzeczenia została przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie uwzględniona (wyrok z dnia 27 listopada 2019 roku w sprawie III AUa 180/19) to jednak nastąpiło to wyłącznie z przyczyn proceduralnych. W uzasadnieniu zaś Sąd Apelacyjny zajął stanowisko, że nieoskładkowane przychody z kontraktów zagranicznych stanowią podstawę do zmniejszenia emerytury wojskowej. Argumentację tę w pełni podziela Sąd Odwoławczy także i w niniejszym składzie. Tym samym uznać należało, że w zgodzie z art. 40 b ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin ubezpieczony był obowiązany zawiadomić, do końca pierwszego kwartału roku kalendarzowego, organ emerytalny o łącznej kwocie przychodu, o którym mowa w art. 40 ust. 1, osiągniętego w poprzednim roku kalendarzowym. W przedmiotowej sprawie zatem J. S. w terminie do końca marca 2019 roku winien poinformować wojskowy organ emerytalny o wysokości przychodu osiągniętego w roku 2018. Jak bowiem wskazano wyżej od 5 marca 2019 roku ubezpieczony miał już pełną świadomość swej powinności.

Sąd Odwoławczy dokonując analizy unormowania art. 48 ust. 1 i 2 wojskowej ustawy emerytalnej stwierdza, że regulacja ta, dotycząca nienależnie pobranych świadczeń jest niemalże tożsama z regulacjami w tym zakresie zawartymi w art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz w art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Sąd Apelacyjny zwrócił zatem uwagę na pogląd dotyczący wykładni art. 138 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 września 2017 roku (II UK 391/16). W wyroku tym Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że wykładni art. 138 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej (który to przepis reguluje kwestię nienależnie pobranych świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w podobny sposób jak to zostało przyjęte w wojskowej ustawie emerytalnej) nie można dokonać bez uwzględnienia unormowania art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej (stanowiącego odpowiednik art. 48 ust. 3 wojskowej ustawy emerytalnej). Sąd

Najwyższy podkreślił, że wyraz „zawiadomiła” zawarty w tym ostatnim przepisie wskazuje na konieczną aktywność osoby pobierającej świadczenie oraz jej świadomość wystąpienia okoliczności powodujących wstrzymanie wypłaty świadczenia. Osoba pobierająca świadczenie jest więc zobowiązana do systematycznego weryfikowania zgodności pobieranego świadczenia z obowiązującymi przepisami. W przypadku powzięcia uzasadnionych wątpliwości co do prawa do świadczenia rentowego konieczne jest zawiadomienie organu rentowego; w rozumieniu art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej, zawiadomieniem będzie każda informacja wskazująca na zajście okoliczności określonych w powyższym przepisie.

Jeżeli organ rentowy uzyska informację o zajściu okoliczności z art. 138 ust. 4 od innej osoby (np. pracodawcy, urzędu skarbowego – jak w niniejszym przypadku) będzie to stanowić „pozostały wypadek” w rozumieniu art. 138 ust. 4 in fine. Ciężar dowodowy faktu zawiadomienia organu rentowego spoczywa na osobie pobierającej świadczenia. W ocenie Sądu Najwyższego warunkiem sine qua non zwrotu świadczenia wypłaconego mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części jest zatem świadomość osoby pobierającej świadczenie, co do jego nienależności.

Z kolei w wyroku z dnia 6 września 2017 r. (sygn. akt I UK 376/16, niepublikowany) Sąd Najwyższy, w oparciu o regulację art. 84 ust. 2 ustawy systemowej, wyraził pogląd, że ubezpieczony powinien wiedzieć o nienależności świadczenia. Wprowadzenie wymogu pouczenia łagodzi odpowiedzialność ubezpieczonych względem reguł występujących w prawie cywilnym, gdzie obowiązek zwrotu występuje w przypadku bezpodstawności wzbogacenia. Objawia się to w dwóch aspektach - formalnym, polegającym na tym, że musi dojść do pouczenia i materialnym, który jest równoznaczny z odniesieniem funkcji pouczenia do przeżyć ubezpieczonego, tak aby miał on świadomość nienależności pobieranego świadczenia. Sumą powyższego wywodu jest wniosek, że w obu przypadkach wiedza ubezpieczonego jest fundamentem odpowiedzialności. Nie można bowiem zastosować art. 84 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych bez ustalenia, że ubezpieczony rozumiał, iż wypłacona mu kwota nie przysługuje.

Również w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2009 r. I UK 174/09 wyrażono pogląd, że wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Podstawowym zatem warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi jest, po pierwsze, brak prawa do świadczenia oraz, po drugie, świadomość tego osoby przyjmującej to świadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wskazać należy, że niesporne w sprawie jest, że ubezpieczony rzeczywiście nie dokonał zawiadomienia organu o dochodach uzyskiwanych za granicą. Jego zdaniem kwoty te z uwagi na nie oskładkowanie ich w Polsce nie powinny być rozliczane (z czym zresztą zgodził się organ rentowy wydając decyzje „wygaszające” we wrześniu 2016 r.). Niezależnie od oceny przekonania ubezpieczonego co do konieczności zgłoszenia przychodu uzyskanego za granicą przed wrześniem 2016 r., zdaniem Sądu Apelacyjnego, już od momentu wydania przez organ rentowy decyzji tzw. „wygaszających” obowiązek rocznego rozliczenia dochodów osiągniętych przez ubezpieczonego w latach 2013 – 2015, ubezpieczony z całą pewnością nie pozostawał w złej wierze, a wręcz przeciwnie, został utwierdzony w swoim przekonaniu, że nieoskładkowane dochody pochodzące z zagranicy nie podlegają zgłoszeniu i rozliczeniu.

Z tego też względu, w ocenie Sądu Apelacyjnego, przedstawione orzeczenia oraz zawartą w nich wykładnię i argumentację można niewątpliwie odnieść również do nienależnie pobranych świadczeń w rozumieniu art. 48 wojskowej ustawy emerytalnej. Jak już wskazano, w przepisie tym, mimo pewnych różnic terminologicznych, kwestię nienależnie pobranych świadczeń i obowiązku ich zwrotu uregulowano w podobny sposób w przepisach dotyczących świadczeń z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w tej sytuacji uprawnione jest przyjęcie, że również w przypadku nienależnie pobranych świadczeń w rozumieniu art. 48 wojskowej ustawy emerytalnej, obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął oświadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona

o obowiązku informowania o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo zmniejszenie ich wysokości i obowiązku (który to obowiązek niewątpliwie wiąże się z wiedzą jakie to okoliczności mają wpływ na wysokość świadczenia), jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że w świetle jednoznacznych informacji udzielonych ubezpieczonemu w decyzjach z września 2016 roku dotyczących braku obowiązku rozliczenia nieoskładkowanych przychodów uzyskanych za granicą należy przyjąć, że ubezpieczony mógł pozostawać w pełni uzasadnionym przekonaniu, iż wypłacone mu wówczas świadczenia są w pełni należne. Organ rentowy wskazał bowiem wówczas wprost, że dochody ubezpieczonego nie mają wpływu na wysokość świadczenia. Okoliczność, że pouczenie to było błędne i nie znajdowało oparcia w obowiązujących przepisach w żaden sposób nie może obciążać ubezpieczonego.

Faktem jest, że decyzją z dnia 23 lipca 2018 r. Dyrektor WBE w S. uchylił decyzje własne o wygaszeniu decyzji. Ponownie zatem uznał zasadność potrąceń z tytułu uzyskanych przez ubezpieczonego zagranicznych dochodów. Jednakże o ile naprawienie błędu zawartego w decyzji wojskowego organu emerytalnego jest obowiązkiem prawnym tego organu, to jednak postępowanie polegające na przywróceniu stanu zgodnego z prawem, nie może naruszać elementarnych praw emeryta wynikających z procedury administracyjnej. W niniejszej sprawie ubezpieczony nie zatajał przecież informacji o uzyskiwaniu dodatkowego przychodu, jednak to organ nie mógł się zdecydować na określoną interpretację przepisów. Organ, w tym samym stanie faktycznym wielokrotnie zmieniał stanowisko prawne, za czym szła zmiana decyzji, uchylał decyzje uchylające, czym wprowadzał stan niepewności i dezorientacji po stronie ubezpieczonego.

Z powyższych powodów niedopełnienie przez ubezpieczonego obowiązku poinformowania organu rentowego o przychodach za rok 2016 oraz 2017 uzyskiwanych przez ubezpieczonego z tytułu pracy u zagranicznych armatorów nie może powodować zwrotu świadczenia na podstawie art. 48 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin.

W zakresie zatem dotyczącym ww. okresów apelację organu należało oddalić, co Sąd Odwoławczy uczynił na mocy art. 385 k.p.c. W tym czasie bowiem, aż do 5 marca 2019 roku (momentu wydania wyroku przez Sąd Okręgowy) ubezpieczony nie był świadomy, iż świadczenie, które pobiera może być nienależne.

Odnośnie zaś roku 2018, jak już wyjaśniono na wstępie niniejszego uzasadnienia, ubezpieczony przed upływem terminu z art. 40 b ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, uzyskał już pewność co do nienależności części świadczenia za rok 2018, a to w związku z przychodami uzyskiwanymi z zagranicy. Zatem, skoro ubezpieczony z początkiem marca 2019 roku miał już wiedzę o konieczności poinformowania organu o przychodach z tytułu pracy za granicą uznać należało, że zaskarżona decyzja z 19.09.2019 roku o rozliczeniu emerytury za rok 2018 jest prawidłowa, co skutkowało zmianą wyroku Sądu Okręgowego w jego punkcie II i w tym zakresie oddaleniem odwołania, co Sąd Apelacyjny uczynił na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach Sąd Apelacyjny orzekł na zasadzie art. 100 k.p.c., znosząc wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania pierwszoinstancyjnego i apelacyjnego. Wzajemne zniesienie kosztów procesu między stronami jest słuszne wówczas, gdy obie strony są w takim samym lub zbliżonym stopniu przegrywającym i wygrywającym, czego ocena nie zależy tylko od kalkulacji kwot, jakich poszczególne strony dochodziły, lecz również rodzaju podniesionych przez nie zarzutów i ich ważkości dla podstaw zaskarżonego wyroku, co miało miejsce w niniejszej sprawie.

Romana Mrotek Barbara Białecka Gabriela Horodnicka – Stelmaszczuk